

V Jugoslaviji so ljudje umirali od lakote

ANA JUD 9.9.2014 0:0187 KOMENTARJEV

Angela Vode, foto: Slovenski filmski center.

Zakaj je morala umreti Angela Vode?

“Vrniti se bomo morali k zaupanju, ki je obstajalo še pred tridesetimi leti.”

Janja Roblek, predsednica sodniškega društva

(Mladina, 2013)

Če ste po prebranem naslovu že uspeli izbruhati prvo jutranjo kavo in vsaj dvakrat zaporedoma prekleti moje fascinirano ime, lahko, če želite, mirno nadaljujete z branjem. Luka Mesec, lider združene levice, je še pred volitvami dejal, da njihovo zavezništvo “socializem iz preteklosti jemlje za referenco”, torej pogledjmo, kakšna je bila ta referenca v resnici. Lahko jo gledamo s katerega koli vidika: gospodarskega, političnega, obče življenjskega ... sodnega?

Intelektualke Angele Vode danes slovenskemu bralstvu najbrž ni potrebno posebej predstavljati. Ali pač? Kljub temu, da živimo v eri informacij, se pogosto srečujem z naravnost bizarno nevednostjo sodržavljanov: Vodetova je bila izjemna oseba, učiteljica slabše razvitih otrok, borka za človekove pravice, še posebej za pravice tedaj še manjvrednih žensk, publicistka, soustanoviteljica OF, vneta komunistka in nazadnje – ja, disidentka. Kot izobčenka je končala izključno, ker je, leta 1939 – ko sta nacistična Nemčija in komunistična Sovjetska zveza zasedli Poljsko, njuna voditelja Hitler in Stalin pa sta sklenila pakt o nenapadanju – javno in ostro nasprotovala sprevrženemu zavezništvu. Bodimo realni. V vrhu tedanjih evropskih političnih elit ni šlo toliko za zlom nacizma (vsaj, če odmislimo delovanje zavezniških sil). Šlo je izključno za tipičen boj za oblast, ki je zajemal tudi ozemeljski teritorij. Angela se s tem ni strinjala, KPS jo je izključila iz svojih vrst in njena usoda je bila zapečaten. Dobesedno.

Najtežje obdobje njenega življenja se je sicer pričelo leta 1947, torej tri leta po tem, ko se je vrnila iz nemškega koncentracijskega taborišča Ravensbrück. Aretirala jo je zloglasna Udba, tajna služba diktatorja Tita, ki ni pozabljala in oprostila. Udba je Vodetovo brez kakršnih koli dokazov obsodila, da je zahodna agentka in razredna sovražnica. Zaradi tega je bila na znamenitem Nagodetovem procesu obsojena na zaporno kazen dvajsetih let, utemeljitev obtožbe, kot pričajo uradni dokumenti, pa se je glasila, da je “Angela Vode sestavila obširno vohunsko poročilo o političnem in gospodarskem položaju in stanju v Sloveniji, v katerem je izrekla težke klevete na škodo ljudske oblasti, v zvezi z NOB, kar je bilo namenjeno predstavniku ameriškega Rdečega križa v Jugoslaviji”. Podrobnosti lahko preberete v knjigi *Skriti spomin*. Knjiga je avtobiografija

Vodetove, njene zapise, ki jih je lahko pisala le skrivaj, saj je bila pod stalnim nadzorom obveščevalnih služb, pa je po njeni smrti zbrala in uredila publicistka Alenka Puhar. Po knjigi so posneli tudi film, a po moji skromni oceni film niti za kapljico ni prikazal realnega stanja vseh grozodejstev, ustrahovanj, šikaniranj, odvzema državljanskih pravic, odvzema pravice do zdravstvenega zavarovanja, odvzema pravice do dela, zaradi česar, po prihodu iz komunističnega zapora – kjer je živetarila med ušmi, podganami in najostudnejšo umazanijo – ni smela priti do nikakršnega dela in je bila prisiljena bivati v bedi, odvisna od miloščine drugih. Angeli Vode komunisti niso odvzeli le dobrega imena. Formalno so jo odrezali od vsega. Odvzeli so ji vse. Vse. In jo, da se slučajno ne bi mogla komu preveč zasmiliti, porinili v popolno anonimnost. Leta 1985 je ta močna osebnost umrla. Res je, dolgo je bivala na tem svetu. A to ni bilo življenje, bilo je vegetiranje v celici krivic, osramočenosti, izobčenosti, revščine. Bila je utrujena od dolgih desetletij poniževanja in življenja v siromaštvu. Dostojanstveno, kot sem nekje prebrala, je na koncu pospravila svoje skromne predmete, no, saj jih ni bilo veliko, morda le za kakšen kovček, in se poslovila od okolja, ki ji je namenilo tako okrutno usodo. Umrla je maja 1985. Pa veste, kako je umrla? Od česa? Od lakote ... Šok. A da, prav ste slišali – leta 1985 je v Jugoslaviji, tej (za nostalgичne socialiste) veličastni deželi blaginje, poštenja in enakopravnosti, od lakote umrla ženska, izčrpana od dolgih desetletij nepojmljivega psihičnega in fizičnega trpinčenja.

Leta 1985 sem hodila v prvi razred in za Angelo Vode sploh še nisem slišala. Mi smo slavili Tita. Tako so nas učili. Nihče nam ni povedal, da je zaradi njegove diktature nekdo ravno umrl. Od lakote! Sedaj boste porekli, ah, pa saj bi Angela lahko jedla, če bi hotela! Saj se je sama odločila, da ne bo jedla, a ne? Sama se je odločila za tako počasno, bolečo in strahotno smrt. Ne, pa ni res. V tako smrt so jo prisilile okoliščine: oblast, ki ji ni dovoljevala dela, zaslužka in posledično niti osnovnih potrebščin za življenje. Angela ni mogla iti čez mejo v trgovino, kot ste to počeli vi. Angela ni mogla iti niti v domačem mestu v majhno trgovino, ker sama ni imela denarja. Miloščino so ji dajali predvsem sorodniki, ti pa niso bili nikakršni bogataši. Malo empatije, prosim! Bi vi zmogli preživeti v takšnih razmerah? Kako dolgo bi zmogli preživeti v tako grozovitih razmerah? To so bila desetletja živčnih vojn. Osebnih bitk za vsakdanje preživetje. Srh me spreletava, ko se poskušam vživeti v njeno kožo. Ne verjamem, da bi sama vzdržala tako dolgo kot ona. Niti ne verjamem, da bi zmogla pogum za sprejetje smrti v podobi lakote. Nisem dovolj močna.

Leta 1985 je Jugoslavija že pokala po vseh sivih. Ne le v Jugoslaviji, tudi v drugih socialističnih/komunističnih državah se je počasi, a vztrajno odgrinjala rdeča železna zavesa. Težko verjamem, da Vodetova, tako pronicljiva in bistra oseba, sprememb ni čutila, jih predvidevala. Zagotovo je, a tudi najvztrajnejši tekači včasih omagajo tik pred prihodom v cilj. Morda pa ji je bilo jasno, da tudi s padcem jugoslovanskega socializma/komunizma v resnici ne bo veliko drugače? Konec koncev imajo v Sloveniji še danes veliko besede ravno tisti ljudje, ki bi Angeli Vode lahko pomagali, a ji niso. Mižali so. Gledali so vstran. Bili so verniki paranoične partije. In, hja, udoben položaj, lepa plača, privilegiji in ambiciozna kariera so tipčkom pomenili več, kot življenje “neke” ženice, ki je za slovenski narod naredila več, kot vsa domača politična šlamastika zadnjih desetletij skupaj. Naj vzamem pod drobnogled samo nekaj še živečih predsednikov:

1. Poglejte, Milan Kučan, je leta 1973 postal sekretar Socialistične zveze, leta 1978 pa predsednik Skupščine republike Slovenije. Kot še piše v njegovem življenjepisu, je v letih 1982 – 1986 (ravno v času Angelinega umiranja in končne smrti) delal v Beogradu, kot slovenski predstavnik v predsedstvu Zveze komunistov Jugoslavije. Zdaj pa, prosim lepo, si Milan drzne trditi, da ni bil seznanjen s trpljenjem Vodetove? Si drzne trditi, da bi jo lahko odrešil trpljenja, a preprosto ni imel “cojones”, da bi kar koli napravil? Mislite, da ga je kaj sram? Ne, ni ga.

2. Nekdanji predsednik Danilo Türk, znan tudi po tem, kako je prav po hlapčevsko nosil kovčke trdosrčni Vidi Tomšič, je bil decembra 1982, ko je Angela že umirala, izvoljen za docenta za mednarodno pravo na Pravni fakulteti v Ljubljani. Prosim, ne mi reči, da kot pravnik ni bil seznanjen s krivičnim Nagodetovim procesom. In kaj je storil, da bi pomagal nesrečni ženički, ki je sredi jugoslovanskih polja zlatega žita umirala od lakote? Nič. Le kako ga ni sram? Ampak ... ne, ni ga.

3. Borut Pahor? Ko je Vodetova hiral, je študiral na tedanji FSPN. A tudi na tem rdečem faksu vam niso povedali, da nekdo ravnokar umira od lakote zaradi sistema, ki ga vi malikujete? Zakaj se nihče ni zmigal? Študentje, halo, kje je zamrl vaš duh revolucionarstva? Na počitnicah na Kubi, kjer – celi zapohani – itak niste biti sposobni videti realnega stanja komunizma? Žal, kristalno morje in peščene plaže s političnim režimom nimajo nič skupnega.

Zatorej, bralstvo, zapomni si: v Jugoslaviji so ljudje umirali od lakote. Angela Vode je umrla od lakote. Vsakič, ko vam bo kdo poskušal soliti pamet, kako je bilo “prej” fajn, danes pa smo v totalni krizi, mu mirno povejte, da ja, smo v krizi, ampak tudi “prej” so ljudje umirali zaradi lakote. Angela Vode je umrla od lakote. Ta čas, ko se je Tito, v teh krajih nekakšen komunistični Jezus Kristus, basal s tistimi mastnimi svinjskimi kračami, pohanimi piškami in drugimi različnimi jedmi, so v državi, ki ji je poveljeval, ljudje kuhali zelje in krompir. Eni pa so umirali od lakote. Da, od lakote. Angela Vode je umrla od lakote. Kolikokrat bo treba to še ponoviti? Sijajna propaganda, ki je bila – glede na današnjo opranoglavost slovenskega naroda – tako neverjetno natančna in izpiljena, da se je ne bi sramoval niti Goebbelsov štab, pa je poskrbela, da vsega tega številni Slovenci še dandanes ne vedo. Ne knjige, ne filmi, ne internet, ki pomaga širiti informacije, niso dovolj. Ste vi vedeli, da je Vodetova v resnici umrla od lakote? Pa ja, ker vem, da ste številni papige, lahko še vedno trdite, da je takšno smrt izbrala sama, da je šlo za neke vrste samomor. Blabla. Kaj je samomor v katerega te prisilijo? Umor. Takšen samomor je umor. Angelo Vode je umoril jugoslovanski komunistični sistem. Izstradal jo je do smrti.

No, leta 1991, ko je Slovenija stopala na pot – žal le navidezne, ampak to je že druga tema –, demokracije, je bila sramotna sodba iz leta 1947, ki je uničila življenje Angele Vode in večine drugih udeležencev čarovniškega Nagodetovega procesa, končno uradno razveljavljena, Angela pa je bila posthumno oprana vseh krivd in sramote. A tudi to nikoli ne bo spremenilo dejstva, da je ta oseba morala celo življenje strahotno trpeti in na koncu ponižujoče umreti. Od lakote. Ja, od lakote. V Jugoslaviji, kjer ste vi imeli vse, kajne? Ah, verjamem, seveda ste imeli vse. Tam, čez mejo, ste res imeli vse. Tudi referenco ... današnje združene levice. Ah da, ravno maja prihodnje leto bo minilo natanko 30 let, ko je Angela Vode umrla od lakote. Gospica sodnica Roblek, ki jo citiram na začetku tega sestavka, naj se malo zamisli, koliko je bilo pred 30 leti torej vredno zaupanje slovenskega sodstva!